

Sygnatura akt I C 161/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

K., dnia 02-02-2018 r.

Sąd Okręgowy w K. Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Krzyżak

Protokolant: st.sekr.sąd. Dorota Wróbel

po rozpoznaniu w dniu 26-01-2018 r. w K.

sprawy z powództwa **R. N. (1)**

przeciwko **B. D. (1)**

o zapłatę

1. Zasądza od pozwanej B. D. (1) na rzecz powoda R. N. (1) kwotę 21.450,15 zł (dwadzieścia jeden tysięcy czterysta pięćdziesiąt złotych piętnaście groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 19.11.2014 r. do dnia 31.12.2015 r., a następnie od dnia 1.01.2016 r. z ustawowymi odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty.
2. Oddala powództwo w pozostałym zakresie.
3. Zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.875,90 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych.
4. Zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.025,52 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego.

Małgorzata Krzyżak

Sygn. akt I C 161/15

UZASADNIENIE

R. N. (1) wniósł pozew przeciwko B. D. (1) o zapłatę kwoty 100.000 zł z tytułu zachowku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 19.11.2014 r. i zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W uzasadnieniu podniósł, że strony są dziećmi M. i E. małżonków N.. M. N. (1) zmarła w dniu 26.12.2008 r., a spadek po niej nabyli jej mąż E. N. (1) i dzieci R. N. (1) i B. D. (1) po 1/3 części. E. N. (1) zmarł w dniu 27.01.2013 r. i spadek na podstawie testamentu notarialnego z dnia 17.11.2008 r. został nabyty przez B. D. (1).

Powód jest uprawniony do zachowku po ojcu. Oprócz powołania do spadku M. N. (1) i E. N. (1) przekazali na rzecz pozwanej w formie darowizny udział w nieruchomości położonej w S. przy ul. (...). Tym samym aktem notarialnym darowiznę udziału w 1/2 części powyższej nieruchomości otrzymał też – T. N. (1) (wnuk M. i E. N.).

Na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 10.12.1999 r., sygn. akt I Ns (...), znoszącego współwłasność, pozwana jest właścicielką działki o numerze (...) o powierzchni 345m⁽²⁾, dla której Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...).

T. N. (1) jest właścicielem działki o numerze (...) o powierzchni 257m², dla której Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). Szacunkowa wartość obu tych nieruchomości wynosi 800.000 zł. Udział E. N. w dokonanych darowiznach wynosi 400.000 zł.

Pozwana z mężem jest również współwłaścicielką następujących nieruchomości:

1. gruntu rolnego położonego w S. przy ul. (...) (działki o numerach (...)) – o łącznej pow. 0,6431 ha, dla której Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...);
2. nieruchomości gruntowej, częściowo zabudowanej położonej w S. przy ul. (...) (działki o numerach (...)) – o łącznej pow. 0,9888 ha, dla której Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...);
3. gruntu rolnego położonego w S. przy ul. (...) (działki o numerach (...)) - o łącznej pow. 1,8100 ha, dla której Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...).

Zarówno środki finansowe przeznaczone na zakup ww. nieruchomości jak również poczynione nakłady na przedmiotowe nieruchomości, w tym na wybudowanie budynku mieszkalnego położonego na ul. (...) pochodziły w całości od M. i E. N. (1). Łączna szacunkowa wartość tych nieruchomości wynosi 1.294.035 zł, a udział E. N. (1) w dokonanych darowiznach wynosi 647.017,50 zł.

E. N. pozostawił spadek w postaci akcji wyemitowanych przez Zakład (...) w S. (obecnie (...) S.A. O. w K.) i posiadał ubezpieczenie na życie w (...) S. A.

Sąd Rejonowy w K., VII Zamiejscowy Wydz. Cywilny w S. postanowieniem z dnia 20.11.2014 r., sygn. akt VII Ns (...) zarządził sporządzenie spisu inwentarza spadku po E. N..

Przy obliczaniu należnemu powodowi zachowku oprócz ustalenia stanu czynnego spadku, stosownie do art. 993 k.c., dolicza się wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę. Udział E. N. w dokonanych darowiznach wynosił 1/2 ich wartości, według szacunków powoda 1.047.017,50 zł. W chwili obecnej powód nie zna wartości stanu czynnego spadku. Z chwilą sporządzenia spisu inwentarza, wartość majątku spadkowego będzie mogła zostać doliczona do wartości darowizn, co pozwoli na ustalenie całości substratu zachowku.

Powodowi przysługuje roszczenie o zapłatę, co najmniej 261.754,37 zł, przy czym dochodzi on jedynie 100.000 zł, zastrzegając sobie prawo do rozszerzenia powództwa, ewentualnie do wystąpienia z odrębnym procesem.

W odpowiedzi na pozew B. D. (1) wniosła o oddalenie powództwa, zaliczenie na poczet należnego powodowi zachowku kosztów utrzymania U. N. (1), T. N. (1), D. N. i z ostrożności procesowej o miarkowaniu dochodzonego roszczenia na podstawie art. 5 k.c. oraz rozłożenia go na raty na podstawie art. 320 k.p.c. na okres 5 lat.

Pozwana podniosła, że E. i M. N. (1) nie pozostawili po sobie żadnego majątku, o czym świadczy zapis w akcie notarialnym o służebności ustanowionej na rzecz darczyńców. Jedyny składnik majątku - działkę o nr (...) położoną w S., spadkodawca zbył w drodze darowizny po połowie na rzecz B. D. i T. N. (1) – syna powoda. Powód wiedział o umowie darowizny, gdyż przesłał pełnomocnictwo dla swojego syna do przyjęcia darowizny w jego imieniu. Fakt, że T. N. przyjął darowiznę we własnym imieniu świadczyć może jedynie o fakcie, że między nimi doszło do uzgodnienia, że T. N. nabędzie nieruchomość na zasadzie fidejucyjnego nabycia.

(...) pozwanej (poza darowizną) pochodziły wyłącznie z dorobkowego majątku małżonków D.. Pozwana zaprzeczyła, aby otrzymała środki na zakup nieruchomości od spadkodawców i zakwestionowała wartość substratu spadku.

Zdaniem pozwanej, powód otrzymał już swój zachówek w postaci zwolnienia go w całości z obowiązku ponoszenia kosztów utrzymania swojej najbliższej rodziny (żony i dwóch małoletnich synów).

Powód w 1984 r. wyjechał do USA i przez 5 lat nie kontaktował się z rodzicami. Przez pierwsze 7 lat po jego wyjeździe żona powoda nigdzie nie pracowała, a powód nie przekazywał jej żadnych pieniędzy na utrzymanie jej i dzieci.

Przez ostatnie lata życia rodzice stron poważnie chorowali zamieszkując razem z pozwaną. M. N. przez ostatnie dwa lata wymagała intensywnej opieki medycznej, przez ostatni rok była osobą leżącą. Cały ciężar związany z leczeniem rodziców spoczywał na pozwanej. Z tych względów jak również na zapis in fine aktu notarialnego z dnia 14.09.1999 r. ustanawiającego na rzecz spadkobierców w stosunku do pozwanej prawo dożywocia, jej zdaniem umowę tę należy traktować, jako faktyczną umowę dożywocia, która wyłączałaby możliwość rozliczenia jej przy rozszczeniu o zachówek.

Zdaniem pozwanej roszczenie powoda należy uznać, jako nadużycie prawa, które jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego nie powinno korzystać z ochrony prawnej i powództwo powinno być w całości oddalone.

W piśmie z dnia 8.06.2015 r. powód zaprzeczył, aby nie utrzymywał kontaktów z żoną, dziećmi i rodzicami (dzwonił, wysyłał kartki z życzeniami, zapraszając ich do Kanady). Od 1989 r. przysyłał regularnie listowe czeki wystawione na rzecz żony w kwocie 200-250 dolarów miesięcznie, z upływem czasu zwiększał te kwoty. Rodzice przebywali u niego w Kanadzie w 1996 r., był też u niego syn T. z żoną. Zaprzeczył również, aby T. N. (1) nabył w drodze darowizny udział w nieruchomości – w jego imieniu i na jego rzecz. Udzielił on pełnomocnictwa synowi do nabycia nieruchomości, bowiem rodzice rozważali możliwość zawarcia umowy darowizny z powodem, jednak wycofali się z tego decydując się na darowanie udziału wnukowi. Treść aktu wskazuje, że to T. N. przyjął darowiznę we własnym imieniu i na swoją rzecz (k. 976-980).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Strony są rodzeństwem i jedynymi dziećmi M. i E. N. (1).

M. N. (1) zmarła w dniu 26.12.2008 r., a spadek po niej nabyli mąż E. N. (1) i dzieci R. N. (1) i B. D. (1) po 1/3 części. E. N. (1) zmarł w dniu 27.01.2013 r. i spadek na podstawie testamentu notarialnego z dnia 17.11.2008 r. nabyła w całości B. D. (1).

(niesporne, akta VII Ns (...), (...) Sądu Rejonowego w S.).

Powód w maju 1989 r. wyjechał do Kanady i po raz przyjechał do Polski w 2017 r.

W tym czasie utrzymywał kontakt listowny z żoną i dziećmi, swoimi rodzicami, również dzwonił do nich. Przesyłał żonie pieniądze na utrzymanie dzieci, paczki. Powód miał kontakt z U. N. (1), mimo orzeczonego w latach 90-tych rozwodu. Powód spotykał się z dziećmi w Niemczech. Natomiast rodzice powoda nie utrzymywali kontaktu z U. N. i wnukami, dopiero po śmierci w 2008 r. M. N. (1) E. N. (1) zaczął odwiedzać wnuków

(dowód: zeznania U. N. i T. N. k. 1020v-1022).

U powoda w latach 1996-1997 r. w Kanadzie byli jego rodzice. W czasie ich pobytu ustalono, że rodzice darują powodowi nieruchomość położoną przy ul. (...) (dom, w którym mieszkała jego żona z dziećmi). Był to dom – przybudówka, którą budował dziadek powoda a powód finansował budowę, został postawiony na gruncie rodziców powoda. Powód udzielił stosownego pełnomocnictwa synowi T. N. (1) do przyjęcia w jego imieniu darowizny i to pełnomocnictwo przekazał rodzicom.

(akt notarialny pełnomocnictwo z dnia 15.07.1999 r. k. 137-138, zeznania świadka J. N. (1) k. 1044).

Rodzice powoda nie zdecydowali się na dokonanie darowizny na rzecz syna, a na rzecz wnuka T. N. (1), któremu nie przekazali pełnomocnictwa udzielonego przez powoda. T. N. nie wiedział, że takie pełnomocnictwo dziadkowie otrzymali

(zeznana świadka T. N. k. 1021).

W 1984 r. pozwana zawarła związek małżeński ze Z. D. (1). Zamieszkali oni razem z rodzicami pozwanej na ul. (...). Na tej samej działce był położony dom, w którym mieszkał powód z rodziną.

Aktem notarialnym z dnia 14.09.1994 r. E. N. (1) i M. N. (1) darowali pozwanej B. D. (1) (do majątku odrębnego) i T. N. (1) (synowi powoda) po połowie zabudowaną nieruchomość działkę o nr (...) o pow. 602m² położoną w S. przy ul. (...).

Zgodnie z projektem dokonanego podziału działki (...), B. D. otrzymała zabudowaną działkę nr (...) o obszarze 345 m², a T. N. otrzymał zabudowaną działkę nr (...) o obszarze 257m².

E. i M. małż. N. w akcie notarialnym umowie darowizny zastrzegli sobie u córki prawo bezpłatnego i dożywotniego korzystania z połowy domu mieszkalnego wraz z przynależnościami oraz swobodne poruszanie się po całej nieruchomości

(dowód: akt notarialny sporządzony przez notariusza T. C. nr. rep A. (...) k. 13-14).

E. N. w latach 80-tych dzierżawił ziemię na ulicy (...) na której wybudował szopę i hodował trzodę chlewną, owce. Pomagał mu w tym syn R.. Później hodowlą zajął się zięć Z. D. (1) razem z E. N.

W 1988 r. nieruchomość dzierżawioną przez ojca na ulicy (...) kupiła pozwana z mężem. Pozwolenie na budowę budynku gospodarczego i domu na ul. (...) zostało wydane na B. i. Z. D.. Najpierw został wybudowany budynek gospodarczy, w którym zamieszkali M. i E. N. (1), a w 2000 r. w nowo wybudowanym domu położonym na ul. (...) zamieszkali B. i. Z. D..

Pozwana wspólnie ze swoim mężem nabyła następujące nieruchomości;

- w dniu 25.09.1984 r. aktem darowizny od dziadków pozwanej R. i J.

W. niezabudowaną działkę gruntu o obszarze 2710 m², położoną w S.

(akt notarialny sporządzony przez notariusza T. C. nr. Rep. A (...) k. 567-570),

- w dniu 15.01.1988 r. nieruchomość rolną niezabudowaną położoną w S. o obszarze 1,1905 ha, za cenę 300.000 zł

(akt notarialny sporządzony przez notariusza T. C. nr. Rep. A (...) k. 571-573),

- w dniu 5.11.1997 r. od J. O. nieruchomość rolną położoną w S., oznaczoną między innymi nr (...) o obszarze 1.1037 ha, objętą księgą wieczystą kw nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w S. Wydz. Ksiąg Wieczystych, za cenę 5.000 złotych. Nieruchomość nabyli do gospodarstwa rolnego o obszarze 1,50 ha.

(akt notarialny sporządzony przez notariusza L. J. nr. Rep. A (...) k. 583-585),

- w dniu 20.11.1997 r. od T. N. (3) nieruchomość rolną położoną w S. oznaczoną nr (...) o obszarze 1,9161 ha, którą nabyli do gospodarstwa rolnego o obszarze 4 ha, za cenę 5000 zł.

(akt notarialny sporządzony przez notariusza L. J. nr. Rep. A (...) k. 586-588).

Decyzją Nr (...) z dnia 30.06.2010 r. „Zezwolenie na realizację inwestycji drogowej” zatwierdzony został podział nieruchomości gruntów (...) o pow. 1,9236 ha na działki nr ewid. (...) o pow. 0,088 ha, przeznaczona na inwestycję drogową i (...) o pow. 1,8348 ha pozostaje przy dotychczasowym właścicielu

(dowód: decyzja Nr (...) k. 100-107).

Z. i B. D. (1) w dniu 18.10.1995 r. otrzymali na własność od rodziców Z. D. niezabudowaną działkę gruntu rolnego nr 397 o obszarze 0.56.00 ha położoną w K. Dużych gm. S.

(akt notarialny sporządzony przez notariusza T. C. nr. Rep. A (...) k. 574-578).

W dniu 8.02.2001 r. małżonkowie D. sprzedali powyższą działkę gruntu za kwotę 3.000 zł

(akt notarialny sporządzony przez notariusza L. J. nr. Rep. A (...) k. 589-591).

Z. i B. D. (1) w dniu 23.10.1997 r. sprzedali działkę położoną w S. oznaczoną nr (...) o obszarze 0,2710 ha za kwotę 13.000 zł

(akt notarialny sporządzony przez notariusza L. J. nr. Rep. A (...) k. 579-582)

Jak wynika z aktu notarialnego z umowy sprzedaży z dnia 7.09.2009 r., został zatwierdzony prawomocną decyzją wydaną przez Burmistrza S. w dniu 7.07.2009 r. projekt podziału nieruchomości położonej w S. w rejonie ulic (...), ozn. nr geodezyjnym (...) i (...) o łącznej powierzchni 2.2756 ha stanowiącej własność Z. i B. D. (1), polegający na wydzieleniu następujących działek: (...), (...), (...)/1, (...)/2, (...)(...), (...) (...).

Działki o nr (...) zostały wydzielone na drogi i przeszły z mocy prawa na własność Gminy Miejskiej S..

Małżonkowie B. i Z. D. (1) w dniu 7.09.2009 r. sprzedali A. S. niezabudowaną działkę gruntu położoną w S. przy ul. (...), ozn. nr geod. (...)/2 o pow. 0.0655 ha za kwotę 35.000 zł oraz D. i M. K. sprzedali niezabudowaną działkę gruntu położoną w S. przy ul. (...), ozn. nr geod. (...)/1 o pow. 0.0612 ha za kwotę 30.000 zł

(akty notarialne sporządzone przez notariusza M. C. repertorium A nr (...) i repertorium A nr (...) k. 592-597, 599-604).

W dniu 18.11.2009 r. małżonkowie B. i Z. D. (1) sprzedali na rzecz Gminy Miejskiej S. niezabudowaną działkę gruntu - drogę ozn. nr geod. (...) o pow. 0.0186 ha za kwotę 3.720 zł

(akt notarialny sporządzony przez notariusza M. C. repertorium A nr (...) k. 605-609).

Decyzją Starosty (...) z dnia 20.08.2010 r. ustalono odszkodowanie w wysokości 433.839 zł na rzecz Z. i B. D. (1) za utratę prawa własności do działek położonych w S., oznaczonych numerami geodezyjnymi (...), dla których Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą KW Nr (...)

(dowód: decyzja z dnia 20.08.2010 r. k. 1111-1113).

Za część pieniędzy otrzymanych tytułem odszkodowania małżonkowie D. kupili mieszkanie w P.

(dowód: zeznania Z. D. k. 1044).

W 2010 r. B. i Z. D. rozpoczęli budowę domu jednorodzinnego na działce (...) (położonej na ul. (...)), w którym obecnie zamieszkują. Poprzedni stary dom został rozebrany

(dowód: dokumentacja dotycząca budowy k. 168-203, 412).

Z. D. (1), mąż pozwanej cały czas pracował zawodowo, prowadził też działalność gospodarczą oraz pracował w gospodarstwie rolnym. Pozwana przez 6 lat pracowała jako sprzedawca od 1995 r. do 2011r

(dowód: zaświadczenie z Ewidencji Działalności Gospodarczej k. 79, świadectwa pracy k. 80-81, 663-671, 669).

Małżonkowie D. otrzymywali dopłaty bezpośrednie do gruntów rolnych. Jako producenci rolni podlegali obowiązkowemu wpisowi do Ewidencji (...).

(dowód: decyzje (...) k. 672-686).

Z. D. (1) hodował i sprzedawał tuczniki, trzodę

(dowód: rachunki k. 688-698, zeznania świadka G. O. k. 1019).

E. N. chorował i w 2008 r przebywał w szpitalu w S.

(dowód: karta leczenia szpitalnego k. 82-87). E. N. otrzymywał emeryturę, która w 2009 r. wynosiła 1.600 zł

(dowód: pismo ZUS-u k. 88).

E. N. sfinansował pogrzeb żony i budowę nagrobka. Część pieniędzy przesłał mu powód

(dowód: zeznania świadka W. B. (1) k. 1019-1020).

W niniejszej sprawie należało ustalić, czy nieruchomości nabyte przez pozwaną, to jest grunty przy ulicy (...), pochodziły ze środków darowanych przez jej rodziców oraz nakłady poczynione na nieruchomości pochodziły ze środków przekazanych jej przez rodziców w formie darowizny.

Zaoferowane przez powoda dowody w postaci zeznań świadków w ocenie Sądu nie wykazały, aby pozwana otrzymała darowiznę od rodziców na zakup nieruchomości na ul. (...) oraz na poczynienie nakładów na tej nieruchomości (budynek gospodarczy i dom).

Świadek G. O. (2) nie wiedziała, aby E. N. dokonywał darowizn, natomiast była przekonana (do chwili wniesienia sprawy o zachowek), że dom na ul. (...) stanowi własność E. N. (k. 1018-1019).

Świadek W. B. (1) od E. N. wiedziała, że buduje on dom na ul. (...), natomiast wiedziała, że działki na ul. (...) stanowią własność jego córki B. D. (1) (k. 1019-1020).

Świadek J. N. (2) nie był zorientowany w sprawach darowizn dokonanych przez e. N., natomiast wiedział od niego, że ziemię na Smugowej kupił „na siebie”, co w świetle przedłożonych aktów notarialnych nie było prawdą (k. 1020-1020v).

Świadek J. N. (1) stwierdził, że wiedział od brata E. N. (1), że kupił ziemię, ale świadek nie był zorientowany czy kupił na siebie czy na córkę (k. 1043 -1044).

Świadkowie U. N. (1) i T. N. (1) stwierdzili, że budynki na ul. (...) powstały ze środków teściów, nieruchomość na ul (...) była kupiona przez E. N. ale zapisana na B. D. (k. 1019-1022). Należy natomiast mieć na uwadze to, że są to jedynie ich przypuszczenia, bowiem do 2008 r. nie mieli oni żadnego kontaktu z M. i E. N..

Świadek K. S. (1) wiedział od E. N., że ten coś przekazywał córce nie był jednak zorientowany, co zostało przekazane (k. 1042v-1043).

To, że E. N. mówił, że buduje dom nie stanowi dostatecznego dowodu, iż faktycznie taka sytuacja wystąpiła i że finansował jego budowę czy też przekazywał pieniądze na ten cel.

Na podstawie powyższych zeznań nie sposób było ustalić czy faktycznie przy zakupie gruntów na ul. (...), a następnie przy budowie domu i budynku gospodarczego, doszło do dokonania darowizny przez rodziców na rzecz córki B. D..

W ocenie Sądu powód nie wykazał, mimo ciężącego na nim obowiązku, że nieruchomość na ul. (...) pozwana nabyła w wyniku przekazanych darowizn (pieniędzy) od rodziców.

Natomiast nie budzi wątpliwości, że nieruchomość na ul. (...) była zakupiona przez pozwaną i jej męża. W tym czasie nie było żadnych przeszkód, aby nabyli tę nieruchomość rodzice stron.

Jak wynika z przedłożonych przez pozwaną dokumentów w dniu 4.05.1989 r. została wydana decyzja, na podstawie której udzielono Z. N. pozwolenia na budowę budynku gospodarczego, mieszkalnego i ogrodzenia na działce położonej w S. przy ul. (...) nr ewid. gruntów 390

(dowód: decyzja z dnia 4.05.1989 r. k. 954).

Również pozostałe dokumenty przedłożone przez pozwaną dotyczące nieruchomości położonej przy ul (...), wskazują, że małżonkowie D. są właścicielami spornej nieruchomości, dokonywali zakupu materiałów na tą budowę

(k.955- 972, 974-974).

W dniu 7.06.2013 r. (...) w S. potwierdził przejęcie zawiadomienia o zakończeniu robót budowlanych na działce położonej w S. ozn. nr ewid. gr (...)

(dowód: pismo z dnia 7.06.2013 r. k. 973).

Natomiast oświadczenia U. N. (1) oraz jej teściów, które przedłożyła pozwana do akt (k. 90-95), iż nie znają adresu zamieszkania R. N. i nie utrzymują z nim kontaktów, były zdaniem Sądu złożone jedynie na użytek procesu w sprawie o ustalenie ojcostwa wytoczonego przeciwko R. N. (1). Oświadczenia te nie były prawdziwe. Rodzice powoda znali adres jego zamieszkania, byli u niego w Kanadzie, powód cały czas utrzymywał kontakt z rodziną, co przyznała była żona powoda.

W niniejszej sprawie zostały wydane dwie opinie na okoliczność wyceny zabudowanej nieruchomości położonej w S., oznaczonej nr (...) o pow. 345m² (darowizna na rzecz pozwanej).

Stan domu na dzień dokonania darowizny nie był sporny między stronami.

W pierwszej opinii wydanej przez rzeczoznawcę majątkowego wartość nieruchomości została ustalona na kwotę 34.000 zł, w tym wartość dożywotniego mieszkania na kwotę 25.560 zł (przyjęto 150 zł miesięcznie przez 171 miesięcy)

(dowód: opinia rzeczoznawcy majątkowego M. G. k. 1075-1089 , 1116-1116v).

Zdaniem Sądu biegła przyjmując okres korzystania nieruchomości od 14.09.1999 r. do 26.12.2013 r. powinno być 27.01.2013 r., błędnie przyjęła 171 miesięcy zamiast 160.

Z uwagi na kwestionowanie tej opinii przez powoda (bardzo niska kwota wyceny), Sąd dopuścił dowód z kolejnej opinii biegłego.

Na podstawie opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego L. K., Sąd ustalił, że wartość powyżej nieruchomości (budynek mieszkalny z gruntem) wynosi 39.700 zł, a wartość dożywotniego korzystania z nieruchomości na kwotę 24.000 zł (150 zł miesięcznie x 160 miesięcy)

(dowód: opinia rzeczoznawcy majątkowego L. K. k. 1145-1188, 1213-1213v).

W ocenie Sądu biegły prawidłowo wyliczył czas trwania służebności przyjmując jego faktyczny okres od daty darowizny 14.09.1999 r do daty śmierci E. N. 27.01.2013r. (160 miesięcy). Nietrafny okazał się zarzut pozwanej, że powinien przyjąć hipotetyczny okres długości życia, który przewidywał Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 25.03.1999 r. w sprawie tablicy średniego dalszego trwania życia kobiet i mężczyzn, gdzie przewidywana długość życia dla E. N. wynosiła 173,4 a dla M. N. 179,9 miesięcy (k. 1198-1200).

Sąd w całości przychylił się do twierdzenia biegłego, że przyjęcie hipotetycznych wartości miałyby uzasadnienie jedynie w sytuacji, gdyby nadal służebność ta była wykonywana.

Pozwana w toku procesu przyznała, że ojciec darował jej akcje spółki (...) S.A. Wartość rynkowa akcji wynosi 67.580 zł. Przyznała również, że otrzymała po śmierci ojca z tytułu jego polisy (...) S.A. kwotę 2.500 zł

(dowód: polisa (...) SA k. 1035, imienne zaświadczenia depozytowe i deklaracja członkowska k. 1036-1037, wyciąg z rachunku pozwanej k. 1217, pismo pozwanej k. 1219, okoliczność przyznana przez pozwaną).

Wskazane kwoty nie były kwestionowane przez powoda.

Jak wynika ze sporządzonego spisu inwentarza po zmarłym E. N., wartość strony czynnej wyniosła 20,60 zł – saldo na rachunku oszczędnościowo - rozliczeniowym S. w Banku (...) S.A. o nr (...)

(dowód: akta VII Ns (...) Sądu Rejonowego w S.).

Stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o zeznania świadków : G. O. (k. 1018-1019), W. B. (k. 1019-1020), J. N. (2) (k. 1020-1020v), U. N. (k. 1020v-1021v), T. N. (k. 1021v-1022), K. S. (k. 1042v-1043), J. N. (1) (k. 1043-1044), Z. D. (k. 1044-1045v), J. D. (1) (k. 1045v- 1046), A. D. (k. 1046-1046v), J. C. (k. 1046v-1047), M. P. (k. 1047-1047),

dokumenty: akt notarialny z dnia 26.02.1964 r rep A Nr (...) (k. 552-555), decyzje Urzędu Wojewódzkiego w K. z dnia 27.03.1992 r. (k. 557-558), akt notarialny z dnia 14.09.1999 r. rep A. (...) (k.559-562), pełnomocnictwo (k.563-564), akt notarialny z dnia 25.09.1984 r. nr rep. A (...) k. 567-570), akt notarialny z dnia 15.01.1988 r nr rep. A. (...) (k. 571-573), akt notarialny z dnia 18.10.1995 r., nr rep. A. (...) (k. 574-578), akt notarialny z dnia 23.10.1997 r, nr rep. A (...) (k.579-582), akt notarialny z dnia 5.11.1997 r., nr rep. A (...) (k. 583-585), akt notarialny z dnia 20.11.1997 r., nr rep. A (...) (k.586-588), akt notarialny z dnia 8.02.2001 r. nr rep. (...) (k. 589-591), akt notarialny z dnia 7.09.2009r., rep. A (...) (k. 592-598), akt notarialny z dnia 7.09.2009 r., rep. A (...) (k. 599-604), akt notarialny z dnia 19.11.2009 r., rep. A (...) (k. 605-609), Decyzję Nr (...) (k.611-618), kserokopie pism E i M. N. i U. N. (k. 621-626), pismo ZUS-u (k. 627), dokumentacja medyczna leczenia M. N., E. N. i B. D. (k. 632-659), pisma (...) (k. 672-686), dowody sprzedaży trzody (k. 688-697), dowody zapłaty za usługi orki (k. 697-699), umowa pożyczki z dn. 15.01.1993 r. i 13.06.1997 r. (k. 699-708), dowód zakupu siennika i jego spłaty w ratach (k. 709 – 717), dokumenty związane z budową domu na ul. (...), faktury zakupu materiałów (k. 731-951), dokumenty związane z budową budynku mieszkalnego, gospodarczego na ul. (...) (k 954-975),

kserokopie kopert i kart przesyłanych przez powoda do żony i syna (k. 982- 997), zdjęcia (k. 981), zaświadczenie o zarobkach Z. D. (k. 1104), polisa (...) S.A. (k. 1035), imienne zaświadczenia depozytowe i deklaracja członkowska (k. 1036-1037), wyciąg z rachunku pozwanej (k. 1217),

- opinię biegłego rzeczoznawcy L. K. (k. 1146-1188, 1213),

- akta VII Ns (...), VII Ns (...), VII Ns (...), VII Ns (...) Sądu Rejonowego w S..

Przedłożone dokumenty nie były kwestionowane przez strony.

Zdaniem Sądu zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dał podstaw do przyjęcia, że małżonkowie M i E N. dokonali innych darowizn na rzecz pozwanej, poza jedną, która nie była kwestionowana.

Natomiast przedłożone przez pozwaną dokumenty, akty notarialne, pozwolenia na budowę, dowody zakupu materiałów budowlanych, dokumenty dotyczące dochodów małżonków D. przemawiają za uznaniem, że to pozwana z mężem sfinansowała zakup gruntów, budowę domu, budynku gospodarczego na ul. (...) oraz budowę domu na ul. (...).

Zeznania powoda (k. 1247- 1248) w tym zakresie również okazały się nieprzydatne.

W wyniku przeoczenia nie została przesłuchana pozwana, a pełnomocnik pozwanej na rozprawie w dniu 7.11.2017 r. oświadczył, iż nie wnosi o jej ponowne przesłuchanie (k. 1243).

Należy jednak zauważyć, że zgodnie z art. 299 k.p.c., jeżeli po wyczerpaniu środków dowodowych lub ich braku, pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, sąd dla wyjaśnienia tych faktów może dopuścić dowód z przesłuchania stron. W ocenie Sądu zebrany materiał dowodowy dostatecznie wyjaśnił fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i słuchanie stron nie było niezbędne.

Sąd oddalił wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wartości rynkowej nieruchomości wskazanych w punkcie 2 b-e pozwu, z uwagi na to, że powód nie wykazał, aby nieruchomości wymienione w punkcie 2 c-e pozwana nabyła z darowizn otrzymanych przez rodziców.

Natomiast darowizna uczyniona na rzecz syna powoda (nieruchomość zabudowana działka o nr (...) o pow. 257 (Kw (...)) punkt 2 b pozwu, została dokonana w dniu 14.09.1999 r., a więc po upływie 10 lat od daty otwarcia spadku. Sąd miał na uwadze treść art. 994 § 1 k.c. zgodnie z którym przy obliczaniu zachowku nie dolicza się darowizn dokonanych na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku przed upływem więcej niż dziesięciu lat, licząc wstecz od daty otwarcia spadku

Sąd oddalił wniosek dowodowy powoda z dnia 19.10.2017 r. o przesłuchanie w charakterze świadków J. G., A. L., W. B. jako spóźniony. Sąd oddalił wniosek pozwanej o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność wartości kosztów utrzymania U., T., D. N., bowiem pozwana nie wykazała, aby koszty ich utrzymywania ponosili jej rodzice. Natomiast jak wynika z art. 997 k.c. gdy uprawnionym do zachowku jest zstępny spadkodawcy na poczet należnego mu zachowku należy zaliczyć koszty wychowania oraz wykształcenia, jeżeli przekraczają one przeciętną miarę w danym środowisku. Pozwana wniosła o zaliczenie kosztów wychowania osób, które nie są uprawnione do zachowku po E. N.. Również dowód ze zdjęć nagrobka małżeństwa N. Sąd pominął, jako nieistotny.

Sąd ustalając wartość zabudowanej nieruchomości (darowizny) w całości oparł się na opinii biegłego L. K., którego wycena pozbawiona była błędów, co do wartości dożywotniego korzystania z nieruchomości, a sposób obliczenia wartości nieruchomości, przyjętej metody nie został skutecznie podważony przez strony. W ocenie Sądu opinia ta jest jednoznaczna, biegły wyjaśnił rzeczowo przyjętą przez siebie metodę szacowania nieruchomości, która nie budziła zastrzeżeń Sądu. Opinię powyższą Sąd uznał za przekonującą, logiczną.

Należy zauważyć, że w niniejszej sprawie pozwana przedłożyła szereg dokumentów nie mających znaczenia dla rozpoznania niniejszej sprawy między innymi : instrukcję konserwacji i regulacji okien (k. 362), opłatę za Komitet Rodzicielski M. z 1994 r. (k. 479), fakturę zakupu mebli (k. 416, 418-423), umowę o kredyt na zakup wieży i gr TV (k. 467-468), a część rachunków była nieczytelna.

Podkreślić należy, że gołosłowne okazało się twierdzenie pozwanej dotyczącej fiducjalnego nabycia nieruchomości przez powoda. Okoliczności tej wprost zaprzeczył zarówno powód jak i T. N.. Również twierdzenia pozwanej o opiece nad ojcem nie znalazły potwierdzenia. E. N. do śmierci był osobą samodzielną, nie wymagał opieki (zeznania Z. D., J. D., W. B., G. O.).

Sąd zważył, co następuje:

Powód domagał się od pozwanej zapłaty kwoty 100.000 zł tytułem zachowku. Instytucja zachowku uregulowana jest w tytule IV kodeksu cywilnego w art. 991 do 1011.

Zgodnie z art. 991 § 1 i 2 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Powodowi, który jest synem spadkodawcy przysługuje połowa wartości udziału spadkowego, który wynosiłby 1/2 całości spadku.

Przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę, przy czym nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionych do zachowku. Nie podlegają więc doliczeniu darowizny dokonane na rzecz osób niebędącymi spadkobiercami ani uprawnionych do zachowku przed więcej niż dziesięciu laty licząc wstecz od daty otwarcia spadku. Darowizny dokonane na rzecz spadkobierców lub uprawnionych do zachowku są doliczane do spadku bez względu na czas ich dokonania. Jeżeli chodzi o spadkobierców, to doliczanie darowizny do spadku jest niezależne od tytułu powołania do spadku (ustawa, testament), jak też od tego, czy spadkobierca obdarowany jest jednocześnie osobą uprawnioną do zachowku.

Twierdzenie pozwanej, że umowę darowizny z dnia 14.09.1994r., z uwagi na zapis ustanawiający na rzecz spadkodawców w stosunku do niej prawo dożywocia, należy traktować jako faktyczną umowę dożywocia, należy w ocenie Sądu uznać za nietrafne. Małżonkowie N. zastrzegli wyłącznie służebność mieszkania (prawo bezpłatnego i dożywotniego korzystania z połowy domu wraz z przynależnościami oraz swobodne poruszanie się po całej nieruchomości), a ten zapis nie jest tym samym, co dożywocie. Należy odróżnić darowiznę, służebność i tzw. dożywocie. Często mylnie służebność jest pojmowana jako dożywocie, natomiast te dwie instytucje reguluje zupełnie inna podstawa prawa cywilnego. Poprzez dożywocie (art. 908 k.c.) w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązuje się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie, powinien on, w przypadku braku odmiennej umowy, przyjmując zbywcę, jako domownika, dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający miejscowym zwyczajom (art. 908 k.c.). Natomiast w niniejszej sprawie zawarta została umowa darowizny (art. 888 k.c.) z zastrzeżeniem służebności mieszkania.

Punktem wyjścia do obliczenia substratu zachowku jest czysta wartość spadku, czyli aktywów wchodzących w skład spadku. Jak wynika ze spisu inwentarza majątku spadkowego na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym spadkodawcy była kwota 20,60 zł. Natomiast należało do obliczenia zachowku uwzględnić darowizny otrzymane przez pozwaną oraz kwotę wypłaconą z polisy.

Substrat zachowku wynosi kwotę 85.800,60 zł na co składają się :

- nieruchomość darowana pozwanej przez rodziców M. i E. N. (1) w dniu 14.09.1999 r. (zabudowana działka o nr (...) o obszarze 345m²) wartości 15.700 zł,
- akcje spółki (...) S. A. wartości 67.580 zł,
- polisa (...) S.A. wartości 2.500 zł,
- saldo na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym S. w Banku (...) S.A - 20,60 zł.

Mając na uwadze powyższe, należny zachówek wynosi 21.450,15 zł.

Wobec czego orzeczono jak w punkcie 1 wyroku, oddalając żądanie w pozostałym zakresie, jako nie wykazane.

O odsetkach orzeczono zgodnie z art. 455 k.c. i 481 k.c. Pozwana pismem z dnia 4.11.2014 r. została wezwana do zapłaty zachowku w kwocie 250.000 zł, do dnia 18.11.2014 r. (k. 15-17, niesporne), a więc odsetki stały się wymagalne od 19.11.2014 r.

Sąd nie znalazł podstaw, aby uwzględnić żądanie pozwanej rozłożenia należnej kwoty na raty, biorąc pod uwagę jej bardzo dobrą sytuację materialną (jest współwłaścicielką kilku nieruchomości zabudowanych). Zgodnie z art.

320 k.p.c., w szczególnie uzasadnionych przypadkach, sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie. W doktrynie podkreśla się, że uprawnienie to przysługuje w sytuacjach, w których ze względu na stan majątkowy, rodzinny czy zdrowotny spełnienie zasądanego świadczenia byłoby dla pozwanego niemożliwe do wykonania lub bardzo utrudniałoby i narażałoby jego lub bliskich na niepowetowane straty. W niniejszej sprawie taka sytuacja nie występuje, a biorąc pod uwagę wysokość zasądzonej kwoty brak było przesłanek do rozłożenia jej na raty.

W orzecznictwie podkreśla się, że art. 5 k.c. nie może być traktowany, jako źródło roszczeń materialnoprawnych, albowiem służy on jedynie przed nadużyciem prawa podmiotowego przejawiającego się działaniem sprzecznym z zasadami współżycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa.

W sprawach o zachówek możliwe jest stwierdzenie nadużycia prawa podmiotowego, jednakże zastosowane normy art. 5 k.c. powinny być wyjątkowe i doznaje znacznych ograniczeń. Jak podkreślił Sąd Najwyższy „sprzeczność z zasadami współżycia społecznego zachodzi bowiem wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych, żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiałoby być oceniane negatywnie. Dokonując osądu roszczenia o zachówek w tym aspekcie trzeba mieć na uwadze, że prawa uprawnionego do zachowku przysługujące mu na szczególny, bardzo bliski stosunek rodzinny, istniejący między nim a spadkodawcą, służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzać swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie z pominięciem swoich najbliższych (wyrok SN z dnia 7.04.2004 r., sygn. IV CK 215/03).

Wbrew twierdzeniom pozwanej powód nie zerwał kontaktu ani ze swoimi rodzicami, ani swoimi dziećmi. Żądanie zachowku po zmarłym ojcu, w okolicznościach niniejszej sprawy nie można uznać za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. Powództwo zostało uwzględnione w 22%, wobec czego proporcjonalnie do wyniku sprawy kosztami obciążono strony (opłatę sądową 5.000 zł i koszty opinii biegłych 3.526,83 zł – poniósł w całości powód).

Wobec czego zasądzono od pozwanej na rzecz powoda kwotę 1.875,90 zł tytułem zwrotu kosztów sądowych pkt 3 wyroku.

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono mając na uwadze wynik sprawy w oparciu o art. 98 § 1 i 3 w zw. z § 6 pkt. 6 i rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 roku, poz. 461). Natomiast po uprawomocnieniu wyroku powodowi zostanie zwrócona kwota nadpłata z tytułu uiszczonych zaliczek na koszty opinii biegłych w wysokości 973,18 zł.

Małgorzata Krzyżak